

Закон України «Про медіацію» як правова основа управління правовими конфліктами у бізнес-середовищі: критичні зауваження

Іван Лукашевич,

*здобувач освітньо-наукового ступеню
«Доктор філософії» за спеціальністю 081 – Право,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
ORCID: 0000-0002-6969-433*

Ухвалення спеціального закону, що встановив правові засади медіації в Україні, не є нормативною підставою виникнення цього інституту в українській юридичній практиці, а скоріше є закономірним наслідком інтенсивного становлення цього способу мирного врегулювання спору. Скільки існує незалежна Україна, стільки існує в національній практиці медіація. Водночас гостра необхідність в ефективному законодавчому механізмі регулювання цієї юридичної діяльності підтверджується непоодинокими спробами ухвалити спеціальний закон про медіацію. У 2006–2007 рр. було розпочато роботу над проєктами Законів України «Про медіацію (примирення)» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процедури медіації (примирення)». Вказаними законами пропонувалось впровадити процедуру медіації (примирення) у кримінальне, цивільне та господарське судочинство, а також унормувати на законодавчому рівні діяльність громадських організацій, що впроваджують програми примирення.

У листопаді 2021 року нарешті Закон України № 1875-IX «Про медіацію» [1] був прийнятий та по суті став нормативним каталізатором розвитку цього позасудового способу врегулювання спору, оскільки саме після його ухвалення посилилась увага не лише юристів, але і пересічних громадян до медіації під час вирішення правових конфліктів. Особливе значення вказаний законодавчий акт має в механізмі управління правовими конфліктами в бізнес-середовищі, забезпечуючи їх вирішення шляхом досягнення компромісів, збалансування інтересів зацікавлених осіб, більш швидкого досягнення бажаних, консолідованих правових наслідків. Водночас наявність окресленого вище позитивного ефекту на національну правову систему не робить ідеальним Закон України «Про медіацію», який має і ряд недоліків, на яких варто зупинитись більш детально.

По-перше, це відсутність регламентації процедурних особливостей медіації залежно від моменту її проведення:

- 1) до подання звернення до суду;
- 2) під час судового провадження;
- 3) під час виконання судового рішення тощо.

На нашу думку, відсутність окремо врегульованих досудової, «постсудової» та паралельної із судовим провадженням процедури медіації призведе до зниження ефективності цього засобу врегулювання спору, з одного боку, та до низького рівня його популярності в українському суспільстві.

По-друге, недоліком Закону № 1875-IX є неузгодженість його категоріально-

понятійного апарату із усталеною законодавчою термінологією. Доказом цього є недоречне використання вітчизняним законотворцем в тексті цього законодавчого акту категорії «конфлікт», яка носить переважно соціальний, філософський характер, на відміну від усталеного для процесуального законодавства правового терміну «спір». Так, згідно із частиною першою статті 3 Закону України «Про медіацію» він поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких *конфліктів (спорів)*, у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [2].

По-третє, вичерпний, проте неповний перелік принципів медіації, передбачений статтею 4 Закону України «Про медіацію» недостатньо відображає усталені європейські стандарти, принципи, здійснення медіаційного врегулювання спору. Принципи медіації – це концептуальні засади, які визначають не лише сучасний стан правового регулювання та практики здійснення медіації, а де і магістральним напрямком розвитку, можливі шляхи вдосконалення та реформування, що робить з них не просто регулятивні норми, але і декларації, норми-цілі.

По-четверте, недоліком є поверхнева, занадто загальна регламентація самого процесу медіації. Розділ III «Проведення медіації», що є центральною віссю цього Закону, не має достатнього змістовного навантаження та складається з 5 статей, де на рівні статті 17 визначено, що медіація проводиться медіатором (медіаторами) з дотриманням вимог закону, договору про проведення медіації, правил проведення медіації та норм професійної етики медіатора, а в частині другій цієї статті визначено підстави припинення медіації, на відміну від детальної процедури визначеної у праві Франції та Австралії [3, 4]. На нашу думку, є недопустимим такий стан правового забезпечення на рівні профільного закону, який не лише не визначає ключові особливості проведення медіації в окремих спорах, що між іншим є цілком доцільним, але і зовсім не закріплює загальні положення процедури медіації.

По-п'яте, крім неврахування європейського стандарту прозорості медіації, передбаченого, зокрема, Рекомендаціями Комісії Європейських співтовариств 98/257/ЄС від 30.03.1998р., недоліком Закону України «Про медіацію» є відсутність норми, що регулювала б питання фіксування процесу регулювання спору. Така законодавча прогалина може нанести істотну шкоду для авторитету інституту медіації в Україні та стати інструментом в руках недобросовісних медіаторів, що за додаткову плату будуть вирішувати спори на користь конкретно визначеного суб'єкта.

По-шосте, залишається абсолютно невирішеним на національному рівні питання зіставлення медіації та строків позовної давності для вирішення того ж самого спору в судовому порядку. Український законодавець встановив норму, відповідно до якої взаємозв'язку між медіацією та обчисленням строків позовної

давності не існує, що, на нашу думку, не відповідає міжнародно-правовим стандартам та гарантіям забезпечення права на судовий захист. У зв'язку із цим, вбачаємо за необхідне встановити норми, відповідно до яких при добросовісній реалізації права на медіацію строки позовної давності щодо спору, який сторони намагаються вирішити із залученням незалежного посередника, призупиняються до моменту укладення договору за результатами медіації чи припинення медіації, але не більше, ніж на пів року.

Список використаних джерел

1. Про медіацію. Закон України №1875-IX від 16.11.2021 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 20.11.2024).
2. Mediations G. Ausfertigungsdatum. – Vollzitat: «Mediationsgesetz vom 21.07.2012 (BGBl. I S. 1577)» URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/mediationsg/gesamt.pdf> (дата звернення 21.11.2024).
3. Austrian Mediation Act (Law on Mediation in Civil Law Matters) URL : http://www.mediators.ru/eng/about_mediation/foreign_law/austria/text2 (дата звернення 22.11.2024).
4. Criminal Procedure Code of the French Republic: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/df/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf (дата звернення 22.11.2024).